

STORTINGET

Representantforslag 18 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Emma Lind og Abid Raja

Dokument 8:18 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Emma Lind og Abid Raja om å lette hverdagen for enslige forsørgere

Til Stortinget

Bakgrunn

Den moderne familien er sammensatt på en rekke andre måter enn den tradisjonelle kjernefamilien bestående av mor, far og barn. Det kan være foreldre av samme kjønn, ikke-biologiske foreldre eller familier med én forelder. Det er behov for et lovverk som reflekterer dette mangfoldet, og man trenger å iverksette tiltak som imøtekommer familiers ulike behov. Aleneforeldre er på mange måter superhelter. De utfører egenhendig omsorgsoppgaver som de fleste familier er to om, og de betaler hele familiens utgifter med én inntekt eller én stønad. I tillegg har mange liten eller begrenset fritid eller «egentid». Det å være enslig forsørger er for mange utfordrende, både følelsesmessig og økonomisk.

Forslagsstillerne mener derfor at det er behov for tiltak av både praktisk og økonomisk art som kan bidra til å lette hverdagen til aleneforeldre.

Selv om enslige forsørgere ikke er en ensartet gruppe, er de overrepresentert blant familier som lever med vedvarende lavinntekt. Over tid har det vært en nedgang i antall enslige forsørgere, men Nav-rapporten «Enslige forsørgere fra 2011 til 2023 – en todelt historie» viser at det fortsatt er om lag 125 000 personer som er definert som enslige forsørgere. Rapporten viser videre

at det er en klar overvekt av kvinner som er enslige forsørgere, selv om antallet menn er økende.

Ifølge Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) sin veileder «Fattigdom – veileder om arbeid for barn som lever i fattige familier» fra 2023 har barn i familier med enslig forsørger større risiko enn andre for å vokse opp med lav inntekt. Barn som har opplevd et samlivsbrudd mellom foreldrene, har fire ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen. Ulikheten i inntekt mellom enslige forsørgere og andre barnefamilier har vokst siden 2000-tallet. Ulikheten er størst blant familiene med de yngste barna.

Ulike forskningsrapporter viser en positiv inntektsutvikling blant enslige forsørgere generelt. Andelen med høy inntekt er størst blant menn, personer født i Norge og personer over 30 år. Flere enslige forsørgere er i arbeid, også heltidsarbeid. Det har blitt færre mottakere av overgangsstonad, og andelen som mottar en livsoppholdsytelse fra Nav, har også gått noe ned. På den annen side mottar én av ti enslige forsørgere sosialhjelp i løpet av året. Kvinner, og spesielt kvinner under 30 år, innvandrere fra typiske «fluktland» og enslige forsørgere med tre eller flere barn er overrepresentert når det gjelder mottakere av sosialhjelp, og mange i denne gruppen har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Andre rapporter viser at enslige forsørgere har store utfordringer når det gjelder adgang til boligmarkedet. Forbruksforskningsinstituttet SIFOs referansebudsjett viser at kostnadene til forbruksvarer er nesten 3 000 kroner høyere i måneden for enslige enn de er for personer som lever sammen i parforhold. For enslige med barn er forskjellen enda større.

Forslagsstillerne viser til at mange universelle tiltak rettet mot barnefamilier, som billigere barnehage, gratis kjernetid i SFO og økt barnetrygd, også helt eller del-

vis kommer enslige forsørgere til gode, men det er etter forslagsstillernes syn også behov for å styrke eksisterende og opprette nye tiltak som retter seg spesielt mot enslige forsørgere.

Øke og skattlegge barnetrygden og økte sosialhjelpssatser for forsørgere

Forslagsstillerne viser videre til økning og skattlegging av barnetrygd som et svært effektivt tiltak for å redusere antall barn som lever i familier med vedvarende lavinntekt. Selv om et slik forslag vil være gunstig for alle familier som har lav inntekt, vil det – riktig innrettet – spesielt kunne hjelpe enslige forsørgere. En enslig forsørger med to barn og en inntekt på 600 000 kroner vil kunne sitte igjen med opp mot 15 000 kroner i forbedret økonomi som følge av en slik omlegging.

Når det gjelder modell for og økonomiske utslag av en slik omlegging, viser forslagsstillerne til Venstres alternative statsbudsjett for 2025 og til Representantforslag 8:157 S (2023–2024) fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby, Abid Raja og Ingvild Wetrhus Thorsvik om å løfte flere barn ut av fattigdom. Dette representantforslaget er for tiden til behandling i Stortingets familie- og kulturkomite, og det er nettopp et slikt forslag om å øke og skattlegge barnetrygden som er fremmet.

Forslagsstillerne vil imidlertid peke på at det tidligere skattefradraget for enslige forsørgere var et målrettet tiltak som både lettet den økonomiske byrden for enslige forsørgere og stimulerte til deltakelse i arbeidslivet. Avvikling av ordningen og i stedet å øke barnetrygden for enslige forsørgere var i og for seg til gunst for dem som hadde lav inntekt eller ingen inntekt, men tilsvarende til ugunst for dem som faktisk hadde en inntekt på et moderat nivå, f.eks. tilsvarende medianinntekten på rundt 600 000 kroner. Forslagsstillerne mener at et slikt skattefradrag må gjeninnføres, og viser til forslag nummer 1 under.

Forslagsstillerne mener videre at det å øke sosialhjelpssatsene for barnefamilier generelt, og for enslige med barn spesielt, er et tilsvarende målrettet tiltak for å hjelpe enslige forsørgere. Igjen viser forslagsstillerne til Venstres alternative statsbudsjett for 2025 samt til forslag nummer 2 under.

Avlastningstiltak

Det er ikke tvil om at det er de økonomiske utfordringene som er størst for mange enslige forsørgere, men mange har i tillegg behov for avlastningstilbud når det gjelder omsorg for eller pass av egne barn ut over normal barnehage eller skole-/SFO-/AKS-tid.

Det kan være mange grunner til at enslige forsørgere trenger avlastningstiltak. De kan bo på steder der de ikke har et veldig stort sosialt eller familiært nettverk, de

kan trenge litt ekstra tid til å lese seg opp til eksamen, de jobber kanskje på en arbeidsplass hvor de må jobbe på kveldstid eller i helger, eller de kan oppleve at lønnen ikke helt strekker til for å betale en barnevakt. Da kan avlastningstiltak være nøkkelen til å få hverdagen til å gå rundt eller for å få et pust i bakken eller et friminutt for å være alene.

I Oslo eksisterer det et avlastningstilbud for enslige forsørgere, «Rødhette», som drives i regi av Aleneforeldreforeningen (AFFO), med støtte fra Oslo kommune. Enslige forsørgere som ønsker å benytte seg av avlastningstilbudet, betaler en årlig medlemsavgift på 250 kroner og får deretter tilgang til Rødhette.

Rødhette er basert på ytelse mot ytelse og hjelp-tilselvhjelp-prinsipper. På en vakt er det alltid en ansatt miljøarbeider til stede. I tillegg bidrar foreldrene selv. En forelder som bidrar 6 timer på vakt, opparbeider seg 12 timer med avlastning. Rødhette har åpent fredag til søndag.

Forslagsstillerne mener Rødhette er et svært godt og målrettet avlastningstilbud, og ønsker at flere enslige forsørgere kan få slike tilbud også andre steder i landet. Forslagsstillerne mener derfor at det bør opprettes en statlig tilskuddsordning til slike tilbud i regi av ideelle organisasjoner.

Stønad til barnetilsyn

Som en naturlig forlengelse av forslaget om avlastningstiltak vil forslagsstillerne peke på ordningen med stønad til barnetilsyn.

Enslige forsørgere har i dag rett på stønad til barnetilsyn på inntil 64 pst. av utgifter til barnepass, som f.eks. barnehage, SFO, dagmamma eller fast barnevakt dersom man har dokumentert arbeidstid ut over normal arbeidsdag. Dette gjelder til og med barnet har fullført 4. skoleår.

I dag er reglene imidlertid slik at man ikke har rett til stønad dersom man har en inntekt over 6 G (744 168 kroner). Samtidig er det allerede betydelige rabattordninger (med unntak av dagmamma) for inntekter rundt det samme nivået for barnehage og SFO. Det betyr på sett og vis «dobbel subsidiering» for inntekter under 700 000 kroner, mens de som har inntekter rett over, må betale full pris og har heller ikke rett på stønad. Dersom barnetrygd i tillegg skattlegges, vil den reelle inntektsgrensen for å komme inn under ordningen være ca. 600 000 for en enslig forsørger med to barn.

Forslagsstillerne mener at grensen for stønad bør heves betydelig eller aller helst avskaffes. En inntekt på 744 168 kroner kan muligens virke høy, men med dagens rente- og kostnadsnivå vil det for de fleste enslige forsørgere oppleves som økonomiske krevende, spesielt om man bor i og rundt de største byene.

Forslagsstillerne har merket seg regjeringspartienes politiske retorikk om at de er mot å «veie og måle» personer når det gjelder ulike velferdsytelser. Her har regjeringen og regjeringspartiene en gyllen mulighet til å vise at det er mer enn retorikk, ved å avskaffe inntektsgrensen for rett til stønad til barnetilsyn.

Enslige forsørgere og boligmarkedet

Rapporten «Enslige forsørgeres muligheter på boligmarkedet» (2023) fra Oslo Economics, utarbeidet for Kommunal- og distriktsdepartementet, viser at enslige forsørgere kommer dårligere ut enn andre husstandstyper på boligmarkedet på flere områder. Enslige forsørgere leier i større grad bolig, opplever boutgiftene som mer belastende enn befolkningen for øvrig og har i mindre grad muligheter til å finansiere kjøp av bolig. I rapporten estimeres det at 42 pst. av enslige forsørgere har mulighet til å finansiere kjøp av bolig. Enslige forsørgere med innvandrerbakgrunn skiller seg særlig negativt ut. Særlig blant enslige forsørgere med innvandrerbakgrunn som leier bolig i de største byene, er en høy andel trangbodde.

Enslige forsørgere er videre overrepresentert blant søkere om Husbankens startlån. I perioden 2017–2021 stod enslige forsørgere for 25 pst. av søknadene om startlån. Enslige forsørgere er en prioritert gruppe, men innvilgestallene gir ingen klare indikasjoner på at enslige forsørgere faktisk prioriteres foran andre husstandstyper.

Av rapporten fremgår det at for å øke denne gruppens finansieringsmuligheter er det særlig behov for tiltak som øker treffsikkerheten i vurderingene av enslige forsørgeres betjeningsevne, samt styrking og økt utnyttelse av støtteordninger som kan gi økt betjeningsevne for denne gruppen.

I rapporten pekes det videre på at standardiserte beregninger av husholdningsutgifter kan gi et uriktig bilde av husstandens faktiske utgifter. Det er påpekt fra banker at husstander med enslige forsørgere, som har en vanskelig økonomisk situasjon over tid, ofte gjør tilpasninger i økonomien slik at forbruksnivået ligger på et lavere nivå enn det standardiserte satser for forbruk tilsier.

Forslagsstillerne mener derfor at Husbankens lånerammer må utvides, og at det innenfor startlansordningen må øremerkes en større andel til enslige forsørgere.

En annen løsning kan være å opprette en kommunal tilskuddsordning hvor kommunen går inn som eier eller kausjonist ved boligkjøp for enslige forsørgere som har betalingsevne (etter standardiserte beregninger), men ikke tilstrekkelig egenkapital for boliglån. En slik ordning finnes bl.a. i Stavanger. Samtidig er det ikke statens oppgave å etablere kommunale løsninger, men det er statens oppgave å legge til rette for at kommunale løs-

ninger ikke hindres av statlig regelverk. Derfor mener forslagsstillerne at det bør presiseres at slike ordninger både kan inngå som en del av egenkapitalkravet og ansees som et supplement til boligens verdi ved beregning av maksimal belåningsgrad i utlånsforskriften, altså at det blir lettere for enslige forsørgere å få lån i ordinære finansinstitusjoner med kommunene som en form for kausjonist eller medfinansierer. I tillegg vil en senkning av egenkapitalkravet generelt, i tråd med anbefalingene fra Norges Bank, også oppleves som en lettelse og en enklere inngangsbillett til boligmarkedet for mange enslige forsørgere.

Rabattordninger, gratis tilbud og differensierte avgifter

Mange kulturinstitusjoner og andre opplevelsestilbydere opererer med familierabatter på enkeltbilletter og på årskort. Det tilbys også ofte andre rabatter rettet mot andre samfunnsgrupper som av ulike økonomisk funderte årsaker ikke betaler full pris for opplevelser eller tjenestetilbud som kollektivtransport, herunder til studenter, vernepliktige og pensjonister.

Familierabatter er som regel utformet for den tradisjonelle kjernefamilien, slik at de ikke medfører en reell kostnadsreduksjon for enslige forsørgere. Flere enslige forsørgere opplever derfor at de ikke har økonomi til å ta med barna sine på aktiviteter de ønsker å delta på. Opplevelsesfattigdom er en stor medvirkende årsak til utenforskap i et barns liv. Forslagsstillerne ønsker derfor å utrede ulike former for aleneforsørgerrabatter og tekniske løsninger knyttet til disse. Dette gjelder både familierabattordninger og generelle ordninger for den enkelte som er enslig forsørger, slik at man både sikrer at flere barn av enslige forsørgere får tilgang til opplevelser, og sikrer den enkelte forsørger som er i en krevende økonomisk situasjon.

En ytterligere utfordring mange enslige forsørgere opplever, er høye transportkostnader. Dette gjelder for reiser både med og uten barn. Det er et målrettet tiltak for alle barnefamilier å innføre eller heve aldersgrensen for gratis kollektivtransport, men det er også mulig å se for seg rabattordninger for enslige forsørgere tilsvarende det som er for studenter, førstegangstjeneste og/eller honnør.

Utfordringene med slike rabattordninger er imidlertid mange, og de må derfor utredes. Kollektivtransport er i stor grad fylkeskommunenes ansvar, og staten kan ikke pålegge dem å innføre rabatter. Staten kan imidlertid styre priser og rabattordninger på en del jernbanestrekninger og i statlig finansierte kultur- og kunstinstitusjoner. I tillegg kan staten legge til rette for innføring gjennom f.eks. å øke tilskuddet til lavere kollektivpriser innenfor byvekstavtaler mv.

I flere rapporter og ulike initiativ er det tatt til orde for å differensiere ulike avgifter basert på antall personer i husholdninger, forbruk, inntekt mv. Forslagsstillerne mener at det vil være svært krevende å differensiere basert på forsørgersituasjon.

Det er ikke statens anliggende å fastsette kommunale avgifter som f.eks. vann- og avfallsgebyrer eller størrelse på kommunal eiendomsskatt. På den annen side må ikke statlig regelverk være til hinder for at kommunene kan innføre denne typen differensiering om ønskelig.

Det er imidlertid mulig å innrette statlige ordninger som f.eks. strømstøtteordningen, så lenge denne eksisterer, basert på antall forsørgere per husholdning. Det kan f.eks. innføres et lavere innslagspunkt i pris per kWh i støtten til husholdninger med aleneforsørgere, finansiert med et marginalt høyere innslagspunkt for flerinntektshusholdninger.

Fri rettshjelp

Mange enslige forsørgere har opplevd samlivsbrudd og langvarige konflikter knyttet til omsorg for barn. Selv om mange saker løses uten at rettsapparatet blir involvert, er det en stor tilleggsbelastning om det er tilfellet, både følelsesmessig og økonomisk. I dag er inntektsgrensene for fri rettshjelp 350 000 kroner for enslige og 540 000 for ektefeller eller andre som lever sammen, i saker som omhandler ekteskap, skifte og barn. Inntektsgrensen for enslige er uavhengig av om den enslige har forsørgeransvar eller ikke. Etter forslagsstillerens syn må det vurderes om det skal være en egen og høyere inntektsgrense for enslige forsørgere, slik at flere kan få fri rettshjelp blant annet knyttet til saker om barn.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre et eget skattefradrag for enslige forsørgere.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å heve de veiledende satsene for sosialhjelp generelt og for enslige forsørgere spesielt.
3. Stortinget ber regjeringen etablere en tilskuddsordning for etablering og drift av avlastningstilbud for enslige forsørgere i regi av ideelle aktører, tilsvarende tilbudet Rødhetta i Oslo.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å heve eller oppheve inntektsgrensen for rett til stønad til barnetilsyn for enslig mor eller far.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om utvidet ramme for Husbankens startlansordning og øremerke økningen til søkere som er enslige forsørgere.
6. Stortinget ber regjeringen redusere egenkapitalkravet i utlånsforskriften i tråd med anbefalingene fra Norges Bank.
7. Stortinget ber regjeringen sikre at kommunale garantiordninger eller boligfinansieringsordninger inngår som en del av egenkapitalkravet i utlånsforskriften og ansees som et supplement til boligens verdi ved beregning av maksimal belåningsgrad.
8. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke tilskuddet til reduserte billettpriser på kollektivtransport under ordningen med tilskudd til byområder (byvekstavtaler mv.), slik at kommunale eller fylkeskommunale kollektivselskap kan innføre eller heve aldersgrensen for gratis reiser for barn og utrede mulige rabattordninger for enslige forsørgere.
9. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om gratis enkeltbilletter for barn på jernbanestrekninger som ikke inngår i områder med taktsamarbeid.
10. Stortinget ber regjeringen utrede, og eventuelt foreslå, ulike modeller for rabattordninger i statlige kunst- og kulturinstitusjoner for enslige forsørgere og/eller familier med én forsørger.
11. Stortinget ber regjeringen, innenfor en provenyøytal ramme, endre strømstøtteordningen slik at det etableres et lavere innslagspunkt i strømpris for støtte til enslige forsørgere enn for flerinntektshusholdninger.
12. Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 fremme forslag om å innføre en egen inntektsgrense for fri rettshjelp for enslige forsørgere som er vesentlig høyere enn den eksisterende grensen for alle enslige.

12. november 2024

Grunde Almeland

Emma Lind

Abid Raja